

عمل به دانسته‌ها

عمل به دانسته‌ها

بسم الله الرحمن الرحيم

عمل به دانسته‌ها

اتَّقُوا اللهُ وَ يُعَلِّمُكُمُ اللهُ

«تقوای الهی پیشه کنید و خداوند شما را می‌آموزاند»
(انتهای آیه ۲۸۲ سوره بقره)

۱- تقوای الهی عمل به دانسته‌ها

۱/۱- معنی لغوی

ریشه‌ی اصلی تقوا، «وقی: نگهداری و حفظ شیء در برابر آسیب‌ها» است، از این رو، «تقوا» در حقیقت به معنای نگهداری نفس از آسیب‌های درونی (هوای نفس) و بیرونی (شیطان) و قرار دادن آن در حفاظ اطاعت و بندگی است.

۲- تکلیف به اندازه وسع

از طرفی خداوند تبارک و تعالی از هیچ‌کس بیش از آن‌چه که علم و توان دارد تکلیفی نخواسته و فرموده است: «لا يُكْلِفُ اللهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا - خداوند هیچ‌کس را، جز به اندازه تواناییش، تکلیف نمی‌کند». (بقره/۲۸۶)

۳- دانستن برای عمل

هر کس برای آینده تصمیم گرفته است آن‌چه یاد می‌گیرد، انجام دهد، به گذشته بازگردد که تاکنون چه یاد گرفته است و به همان عمل کند.

(الف) رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «ای امت من از آن‌چه نمی‌دانید بر شما بیم ندارم ولی بنگرید آن‌چه را می‌دانید چگونه عمل می‌کنید».
(ب) امیرالمؤمنین علیه السلام نیز می‌فرماید: «بر عالم است آن‌چه را می‌داند به کار بندد، سپس به دنبال دانشی رود که نمی‌داند».

ج) و فرمود: «شما به عمل کردن آن‌چه می‌دانید، نیازمندترید، تا آموختن آن‌چه نمی‌دانید».

۴- ترک علم آموزی ممنوع

آن‌چه ذکر شد به معنی ترک علم آموزی نیست، در تفسیر نمونه به این موضوع اشاره کرده و نوشته است:

۲/۴- روش‌های آموزش

خداوند برای افزایش علم ما که نتیجه عمل به دانسته‌ها است از روش‌های مستقیم و غیر مستقیم استفاده می‌فرماید. گاهی طوری مطلب به ما می‌رسد که فکرش را نمی‌کنیم.

«وَ مَن يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلُ لَهُ مَخْرَجًا * وَ يَرْزُقُهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ - و هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند راه نجاتی برای او فراهم می‌کند و او را از جایی که گمان ندارد روزی می‌دهد». (طلاق/۲ و ۳)

۳- نتیجه عمل نکردن به دانسته‌ها

۱/۱- از دست دادن یافته‌ها

کسی که به دانسته‌های خود عمل نمی‌کند، علاوه بر این که از به دست آوردن علم محروم می‌شود، با یک خطر سهمگین نیز مواجه است که از دست دادن یافته‌ها است.

«وَ لَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلُّكَ عَنْ سَبِيلِ اللهِ - از خواسته دل پیروی مکن که تو را از راه خدا گمراه می‌کند». (ص/۲۶)

۱/۲- گرفتن لذت مناجات

(الف) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «خدای تعالی به داود علیه السلام وحی فرمود که: کمترین عقوبت از هفتاد عقوبت باطنی من نسبت به بندهای که به علمش عمل نمی‌کند، این است که شیرینی ذکرم را از قلبش خارج می‌کم».

(ب) و نیز از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام مروی است که: خدا تعالی می‌فرماید: «هر بنده که خواهش نفس خود را بر طاعت من اختیار نمود کمتر چیزی که به او می‌کنم او را از لذت مناجات خود محروم می‌سازم».

۱/۳- بالاترین بلا

این بالاترین بلا برای انسان است که از مناجات با خدا لذت نبرد.
حضرت موسی علیه السلام برای مناجات با خدا می‌رفت، یک بی‌ادبی به او گفت: «از

طرف من به خدا بگو: چقدر گناه کنم و تو کیفر نکنی؟!»
خداوند فرمود: «به او بگو: بالاترین بلا را بر تو نازل کرده‌ام و تو نمی‌فهمی! بلا و کیفر تو این است که از مناجات با من لذت نمی‌بری!»

«برخی آیه: "اَتَقْوَا اللَّهُ وَ يُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ" را دلیل بر ترک تحصیل علوم گرفته‌اند. در حالی که چنین سخنی مخالف آیات قرآن و روایات مسلم اسلامی است.

حق این است که قسمتی از علوم را از طریق تعلیم و تعلم رسمی باید فرا گرفت و بخش دیگری از علوم الهی را از طریق معرفت و تقوا باید آموخت.».

ضمن آن که: «تقوا بدون علم به احکام حاصل نمی‌شود اما این موضوع موجب نمی‌شود که برخی دیگر از مراحل علم مؤخر از تقوا نباشد.».

۱/۵- همه مقداری علم دارند پس تکلیف هم دارند

کسی که به وظایف خود پایبند نیست، برای توجیه سستی و کوتاهی خود به دنبال بهانه می‌گردد، و چه بهانه‌ای بهتر از «نمی‌دانم»؟
اما خداوند می‌فرماید:

(الف) «فَالَّهُمَّهَا فُجُورُهَا وَ تَقْوَاهَا - خداوند شر و خیر انسان را به او الهام کرد.»(شمس/۸)

(ب) «فَدَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ - راه هدایت از گمراهی، روشن شده است.»(بقره/۲۵۶)

ج) امیرالمؤمنین علی علیه السلام نیز فرموده است:

«علم [همیشه] برای شما هست؛ پس به علم خود، هدایت جویید.».

۱/۶- جرم ندانستن

امام صادق علیه السلام درباره‌ی آیه ۱۴۹ سوره انعام که می‌گوید:
«فُلَلِهُ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شاءَ لَهُدَاكُمْ أَجْمَعِينَ - بگو: دلیل رسا (و قاطع) برای خداست (دلیلی که برای هیچ کس بهانه‌ای باقی نمی‌گذارد). و اگر او بخواهد، همه‌ی شما را (به اجبار) هدایت می‌کند. (ولی چون هدایت اجباری بی‌ثمر است، این کار را نمی‌کند).».

فرموده‌اند: «خداوند در روز رستاخیز به بنده‌ی خویش می‌فرماید بنده‌ی من! آیا می‌دانستی (و گناه کردی)؛ اگر بگوید آری، می‌فرماید: چرا به آن‌چه می‌دانستی عمل نکردی؟ و اگر بگوید نمی‌دانستم، می‌گوید: چرا یاد نگرفتی تا عمل کنی؟ در این موقع فرو می‌ماند، و این است معنی حجت بالغه.».

۲- نتیجه عمل به دانسته‌ها

۲/۱- روشن شدن مجھولات و مشتبهات

«عمل به آن‌چه می‌دانیم»، یک تأثیر بسیار مهم و شگفتانگیز به دنبال دارد و آن «روشن شدن مجھولات و مشتبهات» ما است.
در قرآن کریم آمده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، إِنَّ تَنَّقُّلَ اللَّهِ يَعْلَمُ لَكُمْ فُرْقَانًا - اَيْ بَاطِلٍ قَرْأَنَ كَرِيمٌ دَهَدَ». (انفال/۲۹)

۲/۲- آموزش آن‌چه نمی‌داند

(الف) رسول خدا صلی الله علیه وآل‌ه‌وسلم فرمود: «مَنْ عَمِلَ بِمَا يَعْلَمُ وَرَبُّهُ (عَلَّمَهُ) اللَّهُ عِلْمَ مَا لَمْ يَعْلَمُ - هر کس به آن‌چه می‌داند عمل کند، خداوند، آن‌چه را ندانسته به او می‌آموزد.».

(ب) امام صادق علیه السلام فرمود: «مَنْ عَمِلَ بِمَا عَلِمَ كُفَّىٰ مَا لَمْ يَعْلَمُ - هر کس به آن‌چه می‌داند عمل کند، از آن‌چه نمی‌داند کفایت شود.»
ج) آیت‌الله بهجت در دستورالعمل‌های خود به طالبان حقیقت فرمودند: «آن‌چه می‌دانید عمل کنید، و در آن‌چه نمی‌دانید احتیاط کنید تا روشن شود، و اگر روشن نشد، بدانید که... قطعاً مواضعی را که شنیده‌اید و می‌دانید، عمل نکردید و گرنه روشن بودید.».

۲/۳- غبار را کنار بزن

یکی از حالات و قوایی که در طرز تفکر عملی انسان که مفهوم خوب و بد و این که الان چه می‌بایست بکنم و چه نمی‌بایست بکنم و این‌گونه معانی و مفاهیم را بسازد تأثیر دارد، طغيان هوا و هوس‌ها و مطامع و احساسات لجاج‌آمیز و تعصب‌آمیز و امثال این‌هاست، این امور اگر از حد اعتدال خارج شوند و انسان محکوم این‌ها باشد نه حاکم بر این‌ها، در برابر فرمان می‌دهند، دیگر آدمی ندای عقل خویش را نمی‌شنود، در برابر چراغ عقل گرد و غبار و دود و مه ایجاد می‌کنند.
پس برای این‌که مسیر هدایت را مشاهده کنیم باید غبارها را کنار بزنیم و برای این‌که بتوانیم حرکت کنیم باید موافع را از راه برداریم.